

С. Е. Сардак,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та управління національним господарством,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ГЛОБАЛЬНА КООРДИНАЦІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

У статті визначено, що в умовах глобалізації управлінсько-регуляторний вплив на розвиток людських ресурсів має набути глобального координаційного характеру. Розроблено теоретичну модель нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст., а також спрощену концептуальну схему переходу до її реалізації на засадах співробітництва.

In the article there has been defined, that in the conditions of globalization administrative and regulatory influence on the development of human resources must have global coordinating character. The theoretical model of the new global economic coordinating system of human resources development in the XXI century has been worked out, and the simplified conceptual chart of transition to its realization on the principles of collaboration has been developed as well.

*Ключові слова: глобалізація, координація, розвиток, людські ресурси.
Key words: globalization, coordination, development, human resources.*

ВСТУП

За останні століття можна відзначити величезний прогрес людства пов'язаний із номінальним визнанням людини вищою суспільною цінністю та наданням широким верствам населення можливостей позитивного соціально-економічного розвитку. Відхід від рабства, руйнація класів, упровадження демократичних норм, створення міжнародних організацій, доступ усіх верств населення до економічних і соціально-культурних благ, підвищення добробуту є прикладом конструктивних зрушень у спрямуванні загальносвітового розвитку. Задекларовані положення, принципи та цінності у Загальній декларації прав людини та Декларації тисячоліття щодо гідності, свободи, рівності, солідарності, терпимості, поваги та відповідальності формалізовані й підтримуються більшістю країн світу і поступово реалізуються у напрямі забезпечення миру, безпеки, роззброєння, боротьби зі злиднями, охорони довкілля, підтримки демократії, удосконалення управління та захисту уразливих [1—2].

Однак сучасні зміни, які відбуваються у науково-технічному, економічному, політичному, соціально-культурному та природному середовищах, породжують нові потреби, процеси, явища, які постають дисонансом щодо підтримки вищенаведеного ціннісного орієнтури. Дослідженням та регулюванням даних питань займаються міжнародні організації, потужні компанії, партії, рухи, об'єднання, лідери світових релігій, провідні науковці та митці, політики та власники, творчі колективи, науково-дослідні установи та державні служби країн, що підтверджує актуальність проблеми впливу на розвиток людських ресурсів.

Всесвітньо відомі зарубіжні науковці та письменники з власної точки зору визначили контури майбутнього глобального буття людства. Зокрема, це: Ү. Бек, Д. Белл, А. Бергсон, З. Бжезінський, М. Бердяєв, С. Булгаков, І. Валлерштайн, В. Вейнік, В. Вернадський, Д. Донцов, В. Єфімов, О. Зинов'єв, А. Камю, П. Коппін, С. Лем, В. Ліпінський, О. Лосєв, Н. Луман, М. Мамардашвілі, Г. Маркузе, І. Масуда, М. Моїсєєв, К. Петров, С. Подолінський, І. Пригожин, Ж. Сартр, Є. Слуцький, В. Соловйов, П. Сорокін, А. Тойнбі, А. Тоффлер, М. Туган-Барановський, М. Федоров, П. Флоренський, С. Франк, З. Фрейд, К. Фрідріх, Е. Фромм, М. Фуко, М. Хайдеггер, Й. Хірш, О. Хакслі, А. Шестов, О. Шпенглер, К. Юнг, К. Ясперс та інші. Українські науковці не залишаються осторонь і здійснюють власні дослідження. Так, у своїх публікаціях З. Адаманова, А. Антонюк, О. Бадрак, В. Ге-

єць, С. Дорогунцов, О. Єфремов, Т. Кальченко, А. Корнійчук, В. Кремень, Е. Лібанова, Д. Лук'яненко, А. Мельник, Ю. Макогон, Ю. Пахомов, А. Поручник, В. Потапов, В. Семиноженко, А. Філіпенко, А. Фісун, Н. Холод, А. Чухно, В. Шевчук, В. Шейко, А. Шостак, В. Яновчик розглядають концептуальні основи розвитку вітчизняної та світової економіки і пропонують нові рішення у сфері людського розвитку. Проте й досі дискусійними та невизначеними залишаються такі питання, як глобальна перспектива розвитку людства, гармонія соціуму, збереження свободи людини, знаходження універсальних форм управління розвитком, ефективні способи обмеження негативних дій людських ресурсів, визначення міри якості людини тощо.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Внаслідок сформованості глобальних проблем і загроз існуванню людства, які штучно створені результатами життєдіяльності минулих поколінь, розвиток наявних і майбутніх людських ресурсів потребує цілеспрямованого управлінсько-регуляторного впливу. При цьому складність структури людських ресурсів та невизначеність їх ролі у суспільстві призводить до необхідності розробки форм глобальної координації розвитку людських ресурсів, що є метою даного дослідження. При дослідженні застосовано методи: наукової абстракції, системного аналізу, синтезу, логічної дедукції, теоретичного узагальнення, порівняння, уявного експерименту та моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Протягом історії у суспільстві спостерігалися наступні прагнення людини: покращити якість свого життя та зробити його вільним, довго жити, отримувати насолоду, продовжити рід, опанувати більше ресурсів, розширити межі свого існування, творити і т. д. Реалізація вищенаведених бажань людством постійно супроводжувалася масштабними конфліктами та виникненням негативних наслідків у глобальному середовищі. Це свідчить про те, що одночасне повне досягнення вищенаведених привабливих прагнень є неможливим. У зв'язку із швидким зростанням чисельності населення, розгортанням НТП та природно-кліматичними факторами впливу, для кожної епохи притаманні власні історично сформовані інститути (інструменти, категорії, механізми, моделі, норми, стандарти), частина яких переходить незмінними у нову систему, частина трансформується, а частина відторгається. Спрямування розвитку

"цивілізованого сектора" в умовах глобалізації в середині ХХ ст. — першому десятиріччі ХХІ ст. відбувалося за рахунок наявності таких інститутів, як захист приватної власності (майна, капіталу, виробництва, об'єктів інтелектуальної власності), спадщина, право довіреності та представництва, інфляція, зростання видобутку та опанування ресурсів, мода, надання преференцій, вільний вибір господарської діяльності та розпорядження прибутком і т. д. Розвиток суспільства у даному форматі призвів до того, що людина у планетарному масштабі почала створювати собою загрозу для існування Землі й виникла необхідність виправлення помилок попередніх поколінь [3—7]. І можна передбачити, що продовження дії даних інститутів призведе до ще більшого поглиблення існуючих протиріч, а відмова від них — до руйнації існуючого світового порядку та тривалого хаосу.

Сучасний підхід до розвитку людських ресурсів у більшості країн світу й досі ґрунтується на положеннях менеджменту та державного управління, сформованих, відповідно, на початку та у першій половині ХХ століття, які були покликані цивілізувати управлінський вплив власників на людські ресурси в умовах відходу людства від рабовласництва, феодалізму, "дикого" капіталізму і переходу до раціональних та гуманних форм вільної економічної співпраці [8]. Характерними рисами даного підходу є авторитаризм, бюрократія, спрямованість на економічне зростання, максимізація обсягу виробництва, монополізм, жорстка конкуренція, низька мотивація праці та розвитку трудових ресурсів. Внаслідок прояву цих особливостей у механізмах керування людськими ресурсами (які, до речі, на той період іноді були обґрунтовано доцільними) та конфронтації біполярного світу, у минулому столітті питання розвитку людських ресурсів переважно зводилося до технічної необхідності забезпечення конкурентоспроможності. При цьому питання забезпечення позитивного розвитку людських ресурсів часто поставали другорядними. Відповідно й досі багато людей не можуть реалізувати свої існуючі можливості, не мають засобів навіть для відтворення або не бачать сенсу у подальшому розвитку власного людського капіталу та самоінвестуванні, але у порівнянні з їх пращурами живуть значно краще [9].

У ХХІ ст. глобальні соціально-економічні протиріччя настільки загострилися, що для існування людства його розвиток повинен відбуватися за рахунок застосування глобального цілеспрямованого свідомого управлінського впливу, заснованого на засадах консолідованого співробітництва. У суспільстві здавна існує думка щодо доцільності введення глобального управління на мегарівні з наступним переходом на мета і косморівень з повним управлінським впливом [10—13]. Ідеї побудови підконтрольного глобального суспільства виказували й продовжують виказувати вчені, політичні діячі, відомі особистості. Можна припустити, що формування глобальної системи управління є прагненням певної частини людей витончено реалізувати свою творчу функцію за рахунок пригнічення творчої функції у інших. Це підтверджується причинами та наслідками великих конфліктів у різних сферах життєдіяльності. Не дивлячись на відносну глобалізацію суспільства, побудова глобальної системи управління людськими ресурсами і їх розвитком на мегарівні недоцільна внаслідок: залежності від сутнісних начал природи (обмеження у глобальному середовищі життєдіяльності людства), суперечливої природи людини (постійна комбінація активів самоорганізації та самодезорганізації), наявності розумових властивостей людини, які суперечать повному управлінню (воля, пізнання, творчість тощо), генетичного біорізноманіття (відторгнення чужерідного) і т. д. Окрім того, необхідно враховувати, що будь-яка формалізація управлінського впливу створює потенційну небезпеку щодо втрати управління нинішньою керуючою підсистемою (в особі глобальних суб'єктів впливу), внаслідок можливості непередбаченого втручання сил з інших управлінських рівнів, які ще повною мірою не досліджені. Відповідно на мегарівні управлінсько-регуляторний вплив на людські ресурси повинен мати координаційний ха-

рактер — визначення понять, установлення взаємозв'язку, контактів та узгодженості у діяльності людей, приведення до раціональної відповідності тощо. При цьому треба враховувати, що заходи глобальної координації розвитку людських ресурсів можуть призвести до різних наслідків розвитку глобального середовища життєдіяльності людства (зростання, стабілізація, скорочення) у шістьох головних вимірах: природному, біологічному, технічному, економічному, соціальному та управлінському.

Наслідки заходів координації розвитку людських ресурсів можуть мати різне спрямування, яке збільшує або зменшує обсяг глобального середовища життєдіяльності людства, доходячи до максимально та мінімально можливих меж збереження сучасного (існуючого, звичного, традиційного) характеру соціально-економічного розвитку і соціально-економічних відносин сформованих на початку ХХІ ст. Перехід за певні межі, як максимальні, так і мінімальні, призведе до кардинальної зміни відносин, влади, системи цінностей, побутових умов, пріоритетів, а результати розвитку людських ресурсів можуть набути концептуально невизначеного, вірогідніше за все, негативного характеру і стати небезпечними для глобального середовища життєдіяльності людства.

Зауважимо, що схожість соціальної та економічної організації народів, держав, цивілізацій, не означає, що вони можуть стати об'єднаним цілим [12, с. 131], яким можна керувати і яке прийме певні форми управлінського впливу. Окрім того, повний управлінський вплив на мегарівні може бути застосований лише до певної частини реальних людських ресурсів задіяних у активних транснаціоналізованих суспільних процесах, за рахунок використання надбань крос-культурного управління. Що ж стосується усіх інших сегментів людських ресурсів, то для них сформовані лише контури управління розвитком на окремих низових управлінських рівнях (родина, підприємство, установа, країна тощо). Відповідно для кожного сегмента людських ресурсів необхідно розробити механізми: ідентифікації, взаємовпливу, забезпечення, захисту, обмеження, виміру, сигналізації, корекції, переміщення тощо, з урахуванням стану залучення людей у різні види структури системи життєдіяльності (за територією, за способом діяльності, за економічним підходом тощо).

Переходу до системи глобальної координації розвитку людських ресурсів у світовому масштабі заважають такі взаємосуперечні та навіть взаємовиключні прагнення людей, організації, регіонів та країн як: сконцентрувати владу, досягти примату, зберегти конкурентоспроможність, акумулювати ресурси, постійно підтримувати високі темпи економічного зростання, забезпечити власну безпеку, покращити екологічний стан території свого існування, мінімізувати видатки на розвиток, зменшити тривалість періоду окупності інвестицій у людський капітал, отримати для себе позитивні наслідки від міграційного руху людських ресурсів, узгодити нормативну базу та стандарти під власні потреби тощо. Відповідно у сучасних умовах сформованої світогосподарської структури будь-які штучні зміни (позитивні або негативні) у соціально-економічних інститутах, обслуговуючих інституціях, соціально-економічних відносинах при невизначеності та неузгодженості концептуальних основ позитивного економічного розвитку суспільства лише частково покращують або погіршують суспільне життя окремих верств людства, а в цілому загострюють глобальні загрози й проблеми. З урахуванням вищенаведеного, автором пропонується спрощена концептуальна схема переходу людства до нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у ХХІ ст. на засадах співробітництва (рис. 1).

На наш погляд, для якісного розвитку суспільства в умовах глобалізації постає необхідним збагачення існуючих традиційних компенсаційних механізмів за рахунок формалізації концептуальних основ позитивного соціально-економічного розвитку суспільства і їх введення у суспільні відношення, на основі досвіду стійких соціально-економічних систем. Засоби забезпечення позитивних

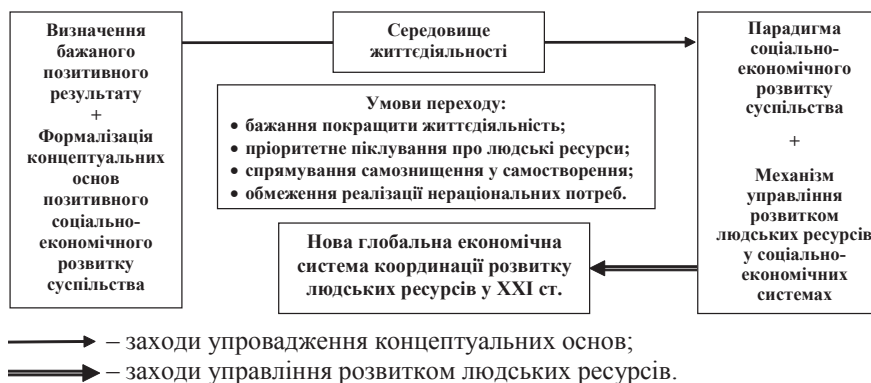

Рис. 1. Спрощена концептуальна схема переходу людства до нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст. на засадах співробітництва*

* авторська розробка

результатів глобального людського розвитку визначені провідними вченими та висвітлені ПРООН (справедливість, стійкість, продуктивність, розширення прав і можливостей, співпраця та безпека тощо) [14, с. 16—20; 15]. Але врахування значного обсягу подібних категорій ускладнює їх розуміння, формалізацію та прикладне втілення. Ми вважаємо, що визначальними концептуальними основами позитивного соціально-економічного розвитку є справедливість, повага та сумлінне піклування про середовище життєдіяльності, які, як свідчить історія, призводили до збалансованого співіснування у межах окремих локальних соціально-економічних систем. У той же час при порушенні або відсутності даних трьох концептуальних основ (причому незалежно від часу, місця та формації) у решті соціально-економічних систем спостерігалася стагнація, регресивний розвиток і руйнація. Збалансоване введення концептуальних основ позитивного соціально-економічного розвитку суспільства у глобальному масштабі може еволюційним шляхом оптимізувати роботу наявної системи управління розвитком людських ресурсів і у сучасному періоді не потребує створення нових інституцій або виділення значних коштів [16].

В умовах глобалізації суспільство може перейти у новий формат розвитку і зміст традиційних компенсаційних механізмів (моральність, культура, порядність, честь, гідність, обов'язок, патріотизм) за їх тлумачним значенням [17] стає дискусійним, розмитим, неоднозначним, невинуватим, застарілим та незрозумілим, що потребує раціонального, а не заполітизованого чи фанатичного пояснення і підтвердження у вигляді теоретичної та практичної площини розгляду. Саме тому для гуманізації, соціалізації, добropорядності, людяності та навіть для продовження існування людини на Землі, постає необхідним досягнення позитивного соціально-економічного розвитку у вигляді якісного покращення життя людства і досягнення споконвічних прагнень людини без шкоди для себе та навколишнього світу, що й пропонується досягти за рахунок упровадження вищенаведених концептуальних основ в усіх сферах суспільства: наука, освіта, мистецтво, державне управління, право, виробництво, торгівля і т. д. Дані три концептуальні основи можуть активізувати властивості людини (совість, волю, бажання, спрямування тощо) за рахунок проведення інформаційної роботи, виховання, передачі знань, наставництва, реклами, оптимізації законодавства. Відповідно усі подальші трансформації традиційних суспільних інститутів повинні здійснюватися із задіянням вищенаведених трьох складових, що призведе до вирішення нових парадоксів та проблем управління розвитком людських ресурсів у XXI ст. А безпосередні заходи управління розвитком людських ресурсів можуть бути збагачені за рахунок розробки парадигми розвитку суспільства та оптимізації механізму управління розвитком людських ресурсів шляхом удосконалення змістового наповнення складових елементів адекватно майбутнім вимогам.

На наш погляд, у контексті реалізації глобальних викликів, вирішення глобальних проблем та запобігання глобальних загроз, умовою та концептуальною основою процесу переходу людства до нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст. постають: бажання людських ресурсів покращити життєдіяльність; пріоритетне піклування про людські ресурси; спрямування негативної вбудованої властивості людини (самознищення) у позитивну (самостворення); обмеження реалізації нерациональних потреб і бажань, внаслідок чого усі похідні дії підуть у напрямі формування актів самодезорганізації у самоорганізацію. Це передбачає зміну цінностей і відносин до реальності буття. Поштовхом для революційного переходу можуть бути трагічні події, масштабні катастрофи, локальні війни, нова світова війна тощо. Здійснити еволюційний перехід можна за рахунок консолідації теологічного та логічно-пізнавального пошуку. Для міжнародних організацій, держав, підприємств, домогосподарств і особистостей це передбачає зміну цінностей, пріоритетів, структури бюджетів і заходів у площину збільшення частини витрат на інформаційну, науково-технічну та інноваційну діяльність у сфері розвитку людських ресурсів. А головним напрямом суспільного розвитку має бути пріоритетне піклування про людські ресурси в умовах розуміння глобалізаційного та часового обмеження життя людини.

З урахуванням вимог до управління розвитком людських ресурсів в умовах глобалізації, автором пропонується теоретична модель глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст., схема якої наведена на рис. 2.

Особливістю запропонованої теоретичної моделі нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст. є постійне здійснення наукового пошуку та управлінсько-регуляторного впливу на розвиток людських ресурсів у системі життєдіяльності людини в глобальному світі у двох площинах. У концептуальній площині науковий пошук передбачає: визначення умов безпечного безперервного існування соціально-економічних систем і суспільства в умовах глобалізації, знаходження оптимальних та ідеальних форм майбутнього стану середовища життєдіяльності та людства у майбутньому, упровадження раціональних форм розвитку людських ресурсів щодо досягнення бажаного майбутнього стану. У прикладній площині управлінсько-регуляторний вплив передбачає досягнення бажаних позитивних результатів розвитку, за рахунок введення концептуальних основ позитивного соціально-економічного розвитку суспільства в усі складові глобального середовища життєдіяльності, шляхом використання парадигми розвитку суспільства, механізму управління розвитком людських ресурсів та механізму вирішення суспільних проблем (рис. 2).

При цьому треба враховувати, що основою позитивного розвитку суспільства є формування нової моделі організації суспільного життя на засадах співробітництва, у якій головною ознакою буде взаємоузгоджена гуманістична взаємодія у напрямі: бажання позитивного розвитку людських ресурсів; суспільної консолідації; узгодження та реалізації складових моделей даної системи; уніфікації обліку управління розвитком людських ресурсів; здійснення глобального моніторингу заходів управління розвитком людських ресурсів. Вирішення даних умов надасть змогу нівелювати відмінності та несприятливі чинники викликані відмінностями у нормативно-правовому полі, світогляді, системах державного управління, ментальності народів.

Рис. 2. Схема теоретичної моделі нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст.*

* авторська розробка.

ВИСНОВКИ

Сучасні зміни у середовищі життєдіяльності людства породжують нові потреби, процеси, явища, які зумовляють необхідність застосування управлінсько-регуляторного впливу. Науковою новизною дослідження є розробка теоретичної моделі нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів у XXI ст., а також спрощеної концептуальної схеми переходу до її реалізації на засадах співробітництва. Визначення умов та змісту процесу переходу людства до нової глобальної економічної системи координації розвитку людських ресурсів зумовлює теоретичну і практичну значущість результатів дослідження. Перспективою подальших розробок з даної тематики є узгодження відмінностей у формах консолідації суспільного розвитку, викликаних відмінностями у геополітичному просторі, релігійному світогляді, системах державного управління тощо.

Література:

1. Декларация тысячелетия Организации Объединённых Наций: резолюция ГА ООН от 8 сент. 2000 г. № 55/2. — Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml. — Загл. с экрана.
2. Доклад об осуществлении целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия. — Нью-Йорк: Департамент ООН по экономическим и социальным вопросам, 2010. — 80 с.
3. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека: пер. с англ. / ПРООН. — М., Издательство Весь Мир, 2010. — 244 с.
4. Звіти. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. — Режим доступу: <http://wcd.org.ua/uk/sustainable-development/reports>. — Назва з екрану.
5. Социально-экономические проблемы информационного общества: моногр. / В.М. Геец, В.Г. Кремень, В.П. Семиноженко [та ін.]; за ред. А.Г. Мельника. — Сумы: Университет. кн., 2005. — 430 с.
6. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С. Філіпенко. — К.: Знання, 2007. — 670 с.

7. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX — початок XXI ст.): моногр: в 2-х т. Т. 2 / В.М. Шейко. — Х.: Основа, 2001. — 398 с.
8. Cloke K., Goldsmith J. The end of Management and the Rise of Organizational Democracy. — Access mode: http://www.amazon.com/The-Management-Rise-Organizational-Democracy/dp/078795912X#reader_078795912X. — Title from screen.
9. Silva S. R. Human resource management, industrial relations and achieving management objectives. — Access mode: <http://www.ilo.org/public/english/dialogue/actemp/downloads/publications/srshrmpdf.pdf>. — Title from screen.
10. Бжезинский З. Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы). — Режим доступа: <http://scbooks1.chat.ru/chess.htm>. — Загл. с экрана.
11. Достаточно общая теория управления. — Режим доступа: <http://www.koba.ru/catalog/one/work/bk4>. — Загл. с экрана.
12. Зиновьев А.А. На пути к сверхобществу / А.А. Зиновьев. — М.: ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2000. — 638 с.
13. Youssef H. Human and resource economic system — a model for sustainable development / H. Youssef, Y. Riphayak, M. Putiy // 13th Conference of the Association of Heterodox Economics Nottingham. — UK, 6—9 July 2011. — P. 1—23.
14. Haq M. Reflections on Human Development / Mahbub ul Haq. — New York: Oxford University Press, 1995. — 288 p.
15. Jiyad A.M. Human development paradigm under globalization environment. — Access mode: <http://www.smi.uib.no/pao/jiyad.html>. — Title from screen.
16. Сардак С. Е. Перспективи соціально-економічного розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації / С. Е. Сардак // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 9. — С. — 217—225.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2007. — 1736 с.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2012 р.